

Turnai Tímea

A színpadi látvány művészi útjai

Mesés díszletek, térteremtők

2017. május 30-án a Hadik Kávéházban volt Turnai Tímea *A színpadi látvány művészi útjai* című könyvének bemutatója. Soóky Andrea, a Balassi Kiadó igazgatója, a könyv szerkesztője köszöntője után bemutatta beszélgetőpartnereit: Turnai Tímeát, a kötet szerzőjét, Antal Csaba látványtervezőt, Kornya István újságírót, a Nemzeti Magazin főszerkesztőjét. Elmondta, hogy több változat után azért lett ez könyv címe, mert ez kifejezi a színpadi látvány- és tértervezés folyamatát. Tartalmazza mindazokat az elemeket, amelyek ehhez a fogalomhoz köthetők.

Turnai Tímea a könyv megszületésének körülményeiről szólt. Elmondta, hogy a kötetben szereplő képek a PIM – Országos Színház-történeti Múzeum és Intézet scenikai tára, illetve az Országos Széchényi Könyvtár színházi gyűjteménye anyagából származnak. A könyv megírását rengeteg kézirat kutatás, terválógatás, hagyatékátnézés előzte meg. Komoly munka volt a felhasználási engedélyek megszerzése. A kötet három nagy részre tagolódik: bemutatja a színpadi díszlettervezőket és munkáikat, a határterületek képviselőit, festőművészek térteremtő munkáit, valamint az építészek, belsőépítészek, ipar- és képzőművészek munkáit. Nem zárul le a három nagy fejezettel, hanem a határterületek, a scenikai tárlatok, a kiállítások, az oktatás és a tervezés kapcsolata is megjelenik benne. Feldolgozza a jezsuita színházi kezdetektől napjainkig a magyarországi tértervezés történetét. Bemutatja az ebben a folyamatban részt vevő művészeket. Feleleveníti, élővé teszi a múltat.

A kötet grafikai munkáit Szák András készítette. A szöveget 177 kép kíséri. Azt, hogy mennyire tudja visszaadni a fotó a térhatású díszletek, a valódi színpadképek hangulatát, nehéz eldönteni. A fényképek a színházi teret nem tudják megmutatni. Csak a makett mutatja be érzékelhetően a teret. A makettből pedig hiányzik a színész, az ember, aki ezeket a tereket használhatóvá teszi.

A szerző kifejti, hogy nem díszletről, hanem térteremtésről van szó. „A tér valamilyen módon több, mint a díszlet, mert az előadás szerves részévé tud válni. Akkor igazán jó a díszlet, amikor külön nem beszélünk róla, amikor nem válik le az előadásról. Azt lehet érezni, hogy a színházi előadás egésze nagyon megragadja a

nézőt, aminek a díszlet szerves része. A tér az előadás egy eleme. Nem válik főszereplővé, így olyan szerves egységet tud az előadás létrehozni, amiben a tér, a jelmez, a fény, a színészek mozgása és az általuk elmondott szövegek egységet képeznek. A tervező úgy tudja a tervezés folyamatában kialakítani, megalkotni a teret, hogy abba bele kell látnia, a színészt. A jó díszlet, a megvalósuló tér a színész otthonává válik, elkezd benne élni” – mondta a bemutatón Kornya István. „Amikor ezt lehet látni, az lenyűgöző pillanat. Nagyon jó, amikor a színház architektúrája is részévé válik a díszletnek. A színház, a maga lámpáival, a szerkezeteivel, a hátterével együtt részévé válik az előadásnak.”

A látvány általában elvész, ha az előadás lekerül a repertoárról. Antal Csaba szerint a színpad művészete a pillanat művészete. Mindig a kor technikai lehetőségeiből indul ki, azokat használja fel. Izgalmas a mai színpadképekben megjelenő virtuális térképzés. Ez az értékes kötet lényegében a magyar díszlettervezés múzeumi megidézése.

Idézetek a tervezők felfogásából:

„Amit mi csinálunk, azzal egy világ teremődik.” „Engem a hősies terek érdekelnek. Belép a színész, jelen van, él a térben. Ez az élet.” *Antal Csaba*

„A színházi látványművészet szinte valamennyi művészeti ággal érintkezik egy-egy ponton. Mint olvasztótégelyben, organikusan keveredik benne képzőművészet, iparművészet, építészet, irodalom, zene s valamennyi előadóművészet.” *Csanádi Judit*

„...a díszlet próbája az előadás. Igazi munkáim tehát nem vázlatok, makettek, tervrajzok, hanem megvalósulásuk: a színpadkép.” *Forray Gábor*

„A tervezőnek mindig széttárt szárnyakkal kellene nagyot repülni.” „Nekem hagyják kinőni a tollaimat. Amit megtervezek, azt én erősen képviselem.” *Kentaur*

„Én az emberi tartás fontosságáról beszélnék, arról a folyamatról, aminek csak a végeredménye az épített tér: az építés dramaturgiájáról.” *Makovecz Imre*

„Nemcsak egyszerű térkísérletet látok a színpadi tervezésben, hanem szinte titkos tudományt, ahol a lombikban mi magunk vagyunk a homunkuluszok.” *Szegő György*

„Az építészekből lett díszlettervezők nem háttér, hanem játéktérter terveznek. Nem a színházi előadás látványát, keretét festik, hanem időben, térben értelmezik a bemutatásra kerülő színművet.” *Szigethy Gábor*

A szaksajtó is ritkán elemzi a tér vizuális dramaturgiáját, a rendezőt és a színészeket méltató kritikák végén általában pár sort kap a tervező és a látványvilág. A történeti és elsődlegesen kortárs scenikai gyűjtemények bemutatásával, teremtett világuk képi megjelenítésével olyan utazásra hív ez a könyv, ahol a díszleté, az építményé és ezek megteremtőie a főszerep. A látvány szempontjából egyedi és megismételhetetlen alkotásokat helyezi a középpontba.

Az előadások tereinek rekonstruálásához gyakran semmiféle adat nem állt a létrehozóinak rendelkezésére. Így hiánypótlónak tekinthető a könyv, amely 64 tervező kísérletezéseit mutatja be, jelentős terveik képi dokumentációját. Bibliográfia és névmutató zárja a kötetet.

A könyv a Magyar Művészeti Akadémia, az NKA és a PIM – OSZMI támogatásával a Balassi Kiadó kiadásában jelent meg 2017-ben. Felelős szerkesztője Soóky Andrea, műszaki szerkesztője Harcsár Magda. Formátuma 270 × 210 mm, 208 oldal, puha táblás borítóval, az EPC Nyomda munkája. ISBN 978-963-506-999-6. A kötet ára 4800,- Ft, megvásárolható az OSZMI-ban (1013 Budapest, Krisztina krt. 57.) és a Bajor Gizi Színházmúzeumban (1124 Budapest, Stromfeld Aurél u. 16.), valamint kedvezménytel a Balassi Kiadó Vígyszínház mögötti könyvesboltjában.

KÁRPÁTI IMRE